

in de openbaring der Schriften, slechts de uiterste einden van Gods wegen gevonden worden, doch dat daarachter de weg nog eindeloos ver doorloopt, tot in den raad des Heeren.

Verdriete het ons dan maar niet dat er sommige dingen zijn, gelijk Petrus schrijft van Paulus brieven, „zwaar om te verstaan“.

Belijden we met Augustinus: de duistere plekken in de Schrift zijn een gevolg van de duistere plekken in ons hart.

Dit besef kweekt ootmoed.

Het houdt de opstandigheid en twijfelzucht bij ons onder.

Het leert bidden om meerder licht en dieper inleiding in het heilgeheim der verlossing.

Het dringt om te vragen: Zend uw licht en uw waarheid, dat die mij leiden.

Vele jonge menschen worstelen met hun zware problemen op het terrein der religie en tobben hun denkkracht en hun verbeelding af met peinen en dromen, zonder dat hun geestelijk leven er iets bij wint.

Zij houden maar één gebed over: Laat mij begripen, Heer!

Maar de Heere verhoort hen niet.

Zij vragen niet kinderlijk, niet vertrouwend, niet afhankelijk, niet ootmoedig, niet recht geloovig.

Zij beginnen ook aan 't verkeerde eind.

De verborgen dingen zijn voor den Heere onzen God, de geopenbaarde voor ons en onze kinderen.

Uit het middelpunt der verlossing straalt het licht naar den omtrek, niet omgekeerd.

Daarom moeten wij vragen, innig en oprecht, of de Heere Zijn licht en Zijn waarheid zenden wil in onze ziel.

Als die ons leiden zullen ze ons brengen tot den berg van Gods heiligheid en tot Zijn altaren.

Dat licht zal zoo rijk zijn, dat we de duistere dingen aan God kunnen en willen overlaten.

We zullen dan ook staan naar dat toenemen, waarover Paulus aan Timotheus schrijft: „Opdat uw toenemen openbaar zij“.

Terecht heeft Luther gezegd: „Iedere leer heeft haar maat, doel en onderdom“. Niet alles in de Schrift is bestemd voor elken leeftijd.

Daar is melk voor de zuigelingen.

Maar ook vaste spijs voor de volwassenen.

Manna daalt er uit den hemel, water vloeit er uit den rotssteen als het deel voor allen, maar daar is ook brood voor de machtigen en wijn, die het hart verheugt.

Nu is er genade nodig om van God te begeren, dat Hij ons zóó doe inleven in Zijn Woord, dat het die onderwijzing, genieting, vertroosting, die stuwung en dien opbouw ons biede, als bij onzen leeftijd, ontwikkeling, ervaring en geestelijken stand past.

Uit ééne volheid, namelijk uit Christus, ontvangt ieder dan zijn kinderlijk deel.

Maar grijp niet roekeloos naar wat voor u nog niet geschikt is.

Pas op, dat ge den wijn niet drinkt als ge nog een zuigeling zijt, die met melk gevoed worden moet.

Vergenoeg u evenmin met melk als ge vaste spijs van noode hebt.

F. C. M.

KERKELIJK LEVEN.

Reformatie in de prediking.

III.

Het resultaat van onze enquête. I.

Hebben wij in een tweetal artikelen getracht die schrijvers in onze kerkelijke pers, die leeuwen en beren op den weg van onze enquête meenden te zien, ervan te overtuigen, dat dit verscheurend gedierde toch heusch slechts in hun verbeelding bestond, thans willen we het resultaat van onze enquête mededeelen.

Gelijk we reeds te kennen gaven zullen wij daarbij niet te veel met cijfers werken.

Of men precies weet, hoeveel er dezen reformatorischen wensch uitspreken en hoevelen die heeft op zichzelf weinig belang.

Dikwijls wordt een enquête louter kwantitatief opgevat.

Maar men zal het ons toestemmen, dat het kwalitatieve meer waarde heeft.

Wij willen de ingekomen antwoorden dan ook hoofdzakelijk kwalitatief bezien.

Laat ons beginnen met de verzekering, dat het instellen van deze enquête een dankbaar werk blijkt te zijn geweest.

Natuurlijk — en dat hebben anderen zeer juist geprofeet — legt zulk een enquête een stapel arbeid voor iemand neer.

De brieven moeten niet alleen doorgelezen en gesorteerd, maar ook geëxcerpeerd om een goed overzicht te krijgen.

En nu zijn de brieven uiteraard van verschillende lengte.

Er is er één bij van vier regels, er is er ook één bij van niet minder dan twee en twintig bladzijden.

Toch was het ons een genoeg dien arbeid op ons te nemen.

En hoe meer wij daarmee vorderden, des te hooger klom dat genoeg.

Niet dat wij met alles instemden.

Daarvan hopen wij in deze artikelenreeks wel een nadere uiteenzetting te geven.

Maar wij verheugden er ons over, dat zoo goed als alle deelnemers aan onze enquête geen slooperswerk wilden verrichten, doch ervan uitgingen, dat onze kerken door de wijze van prediking zeer bevoorrecht zijn.

Van kritikasters hadden wij al heel weinig last.

Hier willen wij even een benaderend getal geven.

De kritikasters halen de één procent nog niet.

Liever dan reklame-achtig op te merken, dat dit voor het peil van onze lezers pleit, willen wij hieruit de gevolgtrekking maken, dat de briefschrijvers werkelijk beter zijn dan de reuk, waarin zij bij sommigen en inzonderheid bij den Kroniekschrijver van het „Gereformeerd Theologisch Tijdschrift“ staan.

Deze verbindt in het laatste nummer aan de opmerking, dat wij hem „onder handen“ hebben genomen het volgende:

„Waar het den kroniekschrijver aan mankeert, dat is: hij heeft veel te weinig vertrouwen in den Redacteur van „De Reformatie“ en ook veel te weinig vertrouwen in onze Gereformeerde menschen. Bovendien lijdt hij een weinig aan de kwaal, dat hij te veel de dingen beziet van uit Assen. We hadden n.l. gezegd, dat in verband met Assen het tijdstip voor die Enquête wel wat gunstiger was.“

Ik geef prof. Hepp volkomen gelijk, als hij zegt, dat het mij aan vertrouwen schort. Echter heb ik geen wantrouwen in den redacteur van „De Reformatie“ zelf, die het onderzoek leidt; en ik heb ook een goed vertrouwen in het Gereformeerde volk in het algemeen.

Maar ik heb heel weinig vertrouwen in het type van menschen, die er ook hier en daar in onze Gereformeerde kringen zijn, voor wie het briefschrijven over preeken en dominees een kolfje is naar hun hand.

Ondervinding is de beste leermeesteres, en die ondervinding heeft me doen waarschuwen tegen het gevaar om op de wanden onzer Gereformeerde kerken van professorale zijde een plaatsje te reserveren, waarop een niet eens zoo onwaarschijnlijk „Mené-téké“ over dominees door onzichtbaar blijvende handen kan worden geschreven.

Maar we geven toe: het kan meevallen. En we behoeven als dominees niet bang te zijn, dat onze naam in „De Reformatie“ komt: De papiermand van een redacteur is ruim en al is het vuur van een haard in deze warme dagen uit, de persoonlijke indisciplines over een domine blijven het geheim van den discretie redacteur.

Wie weet, wat een reformatorische energie ten opzichte van het preeken onzer oudere en jongere dominees door deze vox populi kan worden opgewekt.

„Een zaak van vertrouwen“, dus maar, al is de tijd voor vertrouwen niet bepaald gunstig.

Ik vertrouw nu echter ook, dat Prof. Hepp niet uitsluitend van deze enquête zijn oordeel over de heden-dagse preeken zal laten afhangen.

Hij kent onze Gereformeerde predikantenwereld genoeg om ook voor hen de gunstige meening, althans voor een goed deel, te onderschrijven, die Troeltsch over de dominees uitsprak in zijn rede „Religiöser Individualismus und Kirche“.

Het woord van Troeltsch, dat hij dan citeert, komt in het kort hierop neer, dat er over het algemeen zelden zoo goed is gesproken als heden, wat hij dan toeschrijft aan de deugdelijke wetenschappelijke opleiding, de ernstige en strenge levensopvatting, de hooge en ernstige „Gesinnung“ van de predikanten.

De geachte Kroniekschrijver moge dan — gelijk de „N. R. Ct.“ onderstelt — hier en daar lichtelijk ironiseren, wij kunnen toch veilig konstateeren, dat zijn oordeel reeds heel wat is verzacht.

Doch ook nu nog is zijn oordeel somber.

Hij heeft vertrouwen in onzen eindredacteur, die deze zaak aansneet — wij zijn er hem erkentelijk voor.

Hij heeft ook vertrouwen in het Gereformeerde volk in het algemeen.

Maar hij heeft „heel weinig vertrouwen in het type van menschen, die er ook hier en daar in onze Gereformeerde kringen zijn, voor wie het briefschrijven over preeken van dominees een kolfje is naar hun hand“.

Daarvoor beroept hij zich op zijn ervaring.

Het spijt ons ten zeerste voor hem, dat hij zulk een ervaring heeft opgedaan.

Doch indien wij hem inzage mochten geven van de antwoorden, welke wij ontvingen, hij zou een geheel andere ervaring opdoen.

Kan dit verschil in ervaring misschien hieruit worden verklaard, dat hij toch reeds nog begon met te weinig vertrouwen te schenken?

Vertrouwen wekt vertrouwen.

Maar zoodra men wantrouwen laat doorschemeren, prikkelt dat sommige naturen ongemeen en lokt men als het ware hun kritiek uit.

Vanzelf was er een goede dosis vertrouwen toe nodig om een enquête als wij bedoelden, op touw te zetten.

Ons vertrouwen werd echter ruim beloond.

Bovendien hadden we voor het deelnemen aan onze enquête zulke voorwaarden gesteld, dat kritikasters krachtens geboorte wel konden inzien, dat hun bijdrage ter zijde zou worden gelegd.

Bijzonder trof het ons ook, dat niet zoo weinigen erop wezen, hoe reformatie in de prediking noodzakelijk gepaard moet gaan met reformatie bij de hoorders.

De toon van schuldbelijdenis ontbrak niet.

Zoo schreef iemand ons o.m.: „Dit schrijven

moet biddend geschieden. Een raadgeving, die voor mij bijzonder nodig was, want ik had veel te schrijven, doch alleen critiek. Echter biddend begonnen kwam de gedachte in mij op om toch vooral het goede niet te vergeten. Hiermede wil ik dan ook beginnen. Echter moeilijker is het voor mij te zeggen, waarin dat goede dan bestaat, vooral ook wanneer ik dit doe met zelfcritiek en die zegt: lof hebt ge nooit uitgesproken tegenover je plaatselijken predikant, maar wel veel ja laten uitkomen als één die alleen kan becritiseren, zij het veelszins nog in verkeerden zin. 'k Heb er mij nooit bij bepaald, hoe ik het dominee eens zou zeggen, dat het naar mijn goedgevoelen was. Om de eenvoudige reden, dat ik niemand in z'n gezicht kan prijzen. Dit komt mij voor als femelarij. Temeer, daar het woord van één onzer voormannen mij bij staat: Lof verzwakt, maar critiek staalt. Ook om deze reden, dat het mij dikwijls bleek, hoe velen het met dominee eens zijn, wanneer deze in hun nabijheid is, doch achter hem om hetzelfde becritiseren“.

En iets verder nog: „Iederen Zondag bij vernieuwing moet ik met mijn vrouw op de knieën beken, dat Hij ons in de prediking en door de predikers ruime stof tot dankbaarheid gaf door zulk een verklaring van Zijn Woord. Maar diep schuldbesef was bij ons aanwezig, doordat dat Woord zoo persoonlijk tot ons kwam“.

Dat na zulk een inleiding de kritiek, welke er dan volgt, wel in het rechte spoor loopt, spreekt vanzelf.

Trouwens, deze lezer brengt hier onder woorden wat bij hen, die voor de prediking enkel afkeurende kritiek schijnen te hebben, geen ongevoel verschijnsel is.

Het is een zielkundig feit, dat menigeen wel waardeering heeft, maar die om de een of andere reden niet durft uiten en zich dan openbaart als een nurksch mensch, die op alles en nog wat aanmerkingen heeft.

Het zijn voor een predikant niet de aangenaamste menschen, die zoo handelen.

Maar zoo hij een menschenkenner is zal hij achter veel kritiek toch ook een verzwegen achtting en liefde vermoeden.

Indien hij daarmee rekening houdt, zal hij zich door de uitgebrachte kritiek niet zoo gemakkelijk laten ontmoedigen.

Niet minder stemt het tot tevredenheid, dat de deelneming aan onze enquête zulk een variatie verlooont.

Uit alle provincies van ons land (behalve Limburg, waar de Gereformeerden weinig talrijk zijn), kwamen antwoorden binnen.

En het is wel merkwaardig — men vergeve ons deze ietwat ondeugende vermelding — dat die provincies relatief bovenaan staan, waar een of ander persorgaan nog al bezwaren tegen onze enquête had geopperd.

Maar ook van Gereformeerden uit het buitenland en uit onze Oost ontvingen wij brieven.

Hoewel de lezers verreweg in de meerderheid zijn, bereidden toch ook tientallen lezeressen ons het genoegen haar oordeel ons kenbaar te maken. Ook de stem van de vrouw dient in deze gehoord.

Hoewel wij niet uitdrukkelijk naar den leeftijd gevraagd hebben, werd die door verschillende korrespondenten toch opgegeven.

Daaruit weten we, dat die variëerde tusschen even in de twintig tot in de tachtig.

Ook in positie loopen de deelnemers sterk uiteen.

Er zijn er, die tot onze vooraanstaande mannen behoren, er zijn er ook, wier schrijftant een eenvoudige levensomstandigheden verraden. Naar al deze categorieën luisteren we vanzelf even gaarne.

Zeer wordt het door ons ook op prijs gesteld, dat zooveel ouderlingen, onder wie er zijn met meer dan twintig dienstjaren, aan onze uitnodiging gehoor hebben gegeven.

De brieven, waarin kritiek geoefend wordt op predikanten, die met name worden genoemd of althans zóó aangeduid, dat het geen kunststuk is den naam uit te vissen, zijn uiterst schaarsch, zoodat onze papiermand de snippers met gemak kan bergen.

Evenwel hebben niet alle deelnemers zich beperkt tot: reformatie in de prediking.

Sommigen hebben daaraan de uitbreiding gegeven alsof er stond: reformatie in den eeredienst.

Vooraf werd het punt van het zoogenaamde Nieuw-Testamentische kerklied nog al eens aangeroerd.

Het spreekt vanzelf, dat wij dit hier niet ter sprake mogen brengen.

Een broeder organist klaagt over het gedachteloos zingen. Hij verzoekt: och, leg dezen brief toch niet ter zijde.

Gaarne geven we hem toe, dat gedachteloos zingen ook in onze kerken een groot kwaad is en dat daartegen heel nodig moet worden gewaarschuwd.

In dezen vorm hebben we aan zijn verzoek voldaan.

Mogelijk schrijven wij er later nog weleens opzettelijk over.

Thans echter moeten wij ons strikt houden aan ons onderwerp.

Eerst st
opinie va
weer te g

Daarna
De mees
matorische

Er zijn
overzien
over heel
brengen.

Deze laa
zakelijk ge

Wij will
afdrucken.

Andere
achten of
waarde h

De eer
Gereforme

Uw ui
j. l. geeft
in zake

Ik we
op een

wij eenig
men. Ook

zijn in de
door den

Cl.“ ter
minist l

on aarl
bastisch

Wanne
redenaar
tije „ser

den nje
Thomas,

redenaar
andere z

ontzaglijk
dat een d

heeft en
minder „

letterkun
Een tijd

gebied, z

aard als

toch ook

de predik

De pre

van een

gisch ont

tot zún b

t a c t z i e

geloof ik

ker, wat

Vanzel

dikwijls

zijdig d o

bij die k

ken. Men

matiek b

z.g. dogm

Een 15 a

zijdige d

ner. Het

die een c

staan die

per zoo

stellige v

zeggen ee

zal men

Dit laa

van een

len stelle

passing t

preek te

men tere

diking w

het gezor

eisch vat

der ziel r

M. i. b

de predik

wordt. D

eigen n

denk hie

Sikkel, d

over 's m

Een la

exeges

eens te w

Hoewel

druk dat

inzicht b

kers heb

inleiding

vooraf g

korie ver

een toep

tischen a

zen zijn.

Met ar

Ze zijn a

wust is

predikan

zijn. Toe

terwijl il

Reforma

Hier vo

Gaarn

gen om

Ik meent

te moete

Wat d

10. W